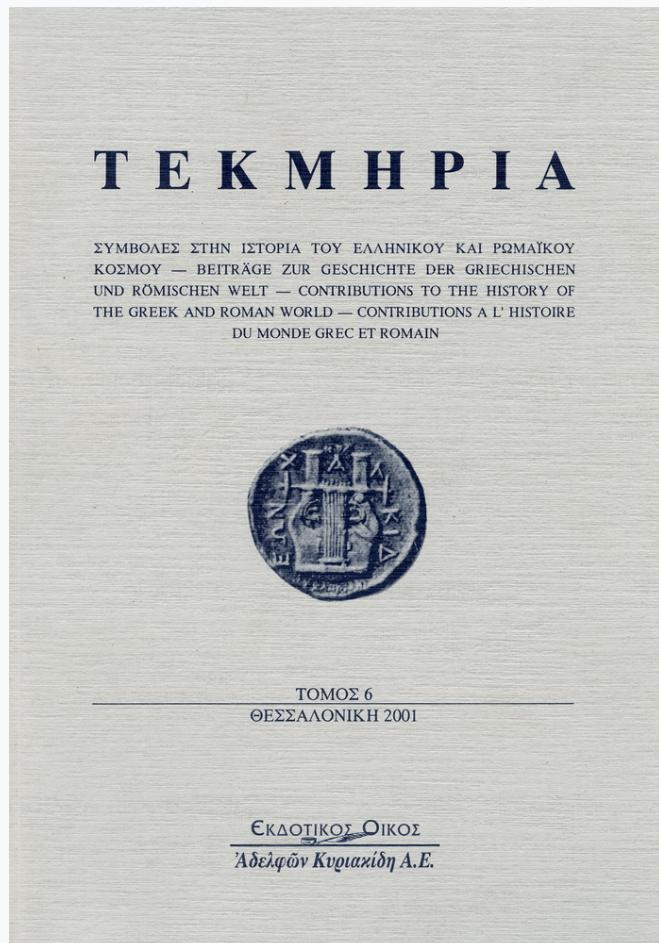

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Άπο τὸ Νευροκόπι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐπιτύμβια
έπιγραφὴ IG II/III(2) 10770 καὶ ἡ προέλευσή της

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.174](https://doi.org/10.12681/tekmeria.174)

To cite this article:

ΝΙΓΔΕΛΗΣ Π. Μ. (2001). Άπο τὸ Νευροκόπι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐπιτύμβια ἔπιγραφὴ IG II/III(2) 10770 καὶ ἡ προέλευσή της. *Tekmeria*, 6, 149–154. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.174>

P. M. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. Η ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ
ΕΠΙΓΡΑΦΗ *IG II/III²* 10770 ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ

’Ανάμεσα στὰ εύρηματα τῆς Συλλογῆς Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Ἀθήνας φυλάσσεται μὲ ἀριθμὸ 3319 ἓνα ἐνεπύγραφο ἀνάγλυφο τὸ ὅποιο δηλιοσίευσε ὁ J. Kirchner στὸν τόμο *IG II / III²* τὸ 1940 μὲ τὸν ἀριθμὸ 10770 ὡς ἔξης (εἰκ. 1):

’Αριστοβούλη Ἀρμνήστον ·
ἐτῶν · ie' ἐνθάδε · κεῖται.
Μομος · Μουκασο[ν]
4 τῇ θυγατρὶ¹
 καὶ ἀτῇ · μνή-
 μης χάρων.

Λόγω τῶν ὀνομάτων Μομος καὶ Μουκασος ἡ ἐπιγραφὴ κίνησε ἥδη μὲ τὴν δημοσίευση τοῦ τόμου τῶν *IG* τὸ ἐνδιαφέρον ἐρευνητῶν ὅπως ὁ (νεαρὸς τότε) L Robert ὁ ὄποιος μὲ ἐπιστολή του ἐπεσήμανε στὸν ἐκδότη τὴν πιθανὴ μακεδονικὴ προέλευσή της τονίζοντας ὅτι τὰ ὀνόματα παραπέμπουν στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία¹. Τὴν θεσσαλονίκεια προέλευση τοῦ μνημείου ὑποστήριξε τελευταῖα ὁ καθηγητὴς Γ. Δεσπίνης² λόγω τῆς πληροφορίας τοῦ καταλόγου τῶν γλυπτῶν ὃπου στὸ οἰκεῖο λῆμμα ἀναγράφονται τὰ ἔξης: ’Ἐκ Θεσσαλονίκης ἐστάλη (ἐννοεῖται στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο) διὰ τοῦ ὑπ. ἀρ. 20010 / 31-7-1914 διὰ τοῦ Υπουργείου Στρατιωτικῶν (ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου)³.

1. Τὶς ἐπισημάνσεις καὶ βιβλιογραφικὲς παραπομπὲς τοῦ L. Robert συμπεριέλαβε στὰ Addenda τοῦ τόμου ὁ Kirchner, ὁ ὄποιος ὅμως παραδόξως ἀναφέρει τὰ ὀνόματα ὡς μακεδονικά.

2. Βλ. Γ. Δεσπίνης, «Ἐπιτύμβια ἀπὸ τὴν Μακεδονία στὴν Ἀθήνα», στὺ: *Μύρτος. Μελέτες στὴ μνήμη τῆς Ιονικῆς Βοκοτοπούλου. Θεσσαλονίκη 2000.* 274.

3. Τὸν προϊστάμενο τῆς Συλλογῆς Γλυπτῶν Δρ. ἀρχ. κ. N. Καλτσᾶ καὶ τὴ φίλη Δρ. ἀρχ. Ἐλένη Πίκουλα-Κουρώνου γιὰ τὴ βοήθειά τους στὸ Μουσεῖο καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς εὐχαριστῶ Θεομά καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτῆς. Ὁλόκληρη ἡ φωτογραφία τοῦ ἀναγλύφου θά δημοσιευθεῖ σὲ τόμο μέ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Μουσείου

”Ετεινα νὰ ἀποδεχθῶ τὸ συμπέρασμα αὐτό, ὕστερα καὶ ἀπὸ προ σωπικὴ ἔρευνα στὸν Κατάλογο Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὅταν διαβάζοντας τὸ ὑπ. ἀρ. 450 φύλλο τῆς ἐφημερίδας “Αλήθεια” τῆς Θεοσαλονίκης (τῆς 4ης Ἰουλίου 1906) διεπίστωσα μὲ ἔκπληξη ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῇ εἶχε δημοσιευθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20ου αἰώνα σὲ ἄρθρο ὑπὸ τὸν τίτλο “Νευροκόπου ἐπιγραφὴ τοίτη” ποὺ ὑπογράφει ὁ γνωστὸς Θεοσαλονίκευς φιλόλογος Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου⁴. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁ συγγραφέας, ἀφοῦ καταρχὴν ἐπισημαίνει τὶς πλημμελεῖς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του γιὰ τὶς περιοχὲς τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας, συνεχίζει ὡς ἔξης : «Σπάνιν ἔχομεν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς ἐν τῇ Μαιδικῇ ὑπὸ τῷ Ὁρβήλῳ ὅρει καὶ παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν κεμένης κωμοπόλεως Νευροκόπου ἢ Νευροκοπίου. Δύο δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ ἐπιγεγραμμένα μνημεῖα τὰ μέχρι τοῦ νῦν γνωστὰ γενόμενα, ἀμφότερα ὑπὲρ ἐκδεδομένα, τὸ μὲν ἔτει 1893 ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν “Ἐστίᾳ” ἐν σελ. 158-9, τὸ δὲ 1904 ἔτει ἐν τῷ εἰρημένῳ τῆς “Αληθείας” φύλλῳ κατ’ ἀντίγραφον ὁ φιλοφρόνως μοι ἐπεμψε μουσοτραφῆς καὶ φιλόκαλος ἀρχεργεύς, ὁ σεβασμιώτατος Νευροκοπίου μητροπολίτης κ. Θεοδώρητος⁵. Τοίτην

(ὑπὸ προετοιμασία). Γιὰ τὴ βοήθειά της κατὰ τὴν ἔρευνα ἐντοπισμοῦ τῆς ἐπιγραφῆς εὐχαριστῶ ἐπίσης τὴ Δρ. κ. Δ. Διαμαντούρου-Παπακωνσταντίνου (Κ.Ε.Π.Α. / Ε.Ι.Ε.)

4. Γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴ ζωὴ του βλ. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (1859-1914). Φιλολογικὸν Μνημόσυνον ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ὁρανθὲν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεοσαλονίκη 1964 (: Μακεδονικὰ Παράδρητα 3) ὃπου ἐπαναδημοσιεύονται ἡ βασικὴ ἐργογραφία τοῦ Στ. Ψάλτη στὴν Ἀθηνᾶ 27, 1915, 190-201 καὶ οἱ προσθήκες τῶν Διογ. Δέλλη, Μακεδονικὰ 1 (1940) 536 καὶ Γ. Θεοχαρίδης βλ. ἀκόμη τὶς προσθήκες τοῦ Χ. Μπακιρτζῆ, «Ἐργα Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου (Διορθώσεις καὶ προσθήκες)», Μακεδονικὰ 15 (1975) 365 – 367.

5. Πρόκειται γιὰ τὶς ἐπιγραφὲς α) «Μακεδονικὰ ἀρχαιολογικά. Α) Ἀνάγλυφον μετὰ θρακιῶν δνομάτων», Ἐστίᾳ Εἰκονογραφημένη (Ιαν. -Ιουν.) 7 Μαρτίου 1893, 158-9 (= «Νευροκόπου ἐπιγραφαῖ», Ἀλήθεια φ. ἀρ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1, ἀρ. 1 = «Ἄι Σέρραι καὶ τὰ προάστεια τὰ περὶ τὰς Σέρρας καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου», BZ 3 (1894), 235, ἀρ. 19-21 = M. Δήμιτσας, Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ ἐν μνημείοις σωζομένοις, Ἀθῆναι 1896 ἀρρ. 822 + 823 = Γ. Καφταντζῆς, Ιστορία τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας της, Θεοσαλονίκη 1967 τόμ. I ἀρ. 480 = IGBulg IV 2343 = SEG XXX 589 = P. Pilhofer, Philippi. Band II. Katalog der Inschriften von Philippi, Tübingen 2000 ἀρ. 527) Ι-δ β) Νευροκόπου ἐπιγραφαῖ, Ἀλήθεια φύλ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1, ἀρ. 2 = IGBulg IV 2342 (τὴ γνώση τῆς δημοσίευσης διφείλει ὁ G. Mihailov στὸν Ch. Edson). Τὰ ἀρθρα τοῦ Παπαγεωργίου στὴν ἐφημερίδα “Αλήθεια” τὰ σχετικὰ μὲ τὶς ἐπιγραφὲς τοῦ Νευροκοπίου ἀναδημοσιεύονται ἐν μέρει ἀπὸ τὸν Β. Λαούρδα στὴ μελέτη του Ἡ Μητρόπολις Νευροκοπίου 1900-1907. Ἐκθεσις τῶν μητροπολιτῶν Νικοδήμου καὶ Θεοδωρήτου, (: “Ιδουμα

νῦν τύχη ἀγαθῆ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως μανθάνομεν τοῦ Νευροκοπίου ἐπιγραφὴν πλακὸς τὴν ἔξῆς». Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο σὲ μεγαλογράμματη καὶ μικρογράμματη μεταγραφὴ ὅπου ὁ Παπαγεωργίου προτείνει δικαιολογημένα, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὴ διόρθωση του Μομος σε Μωμω ἐννοώντας ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ μητέρα τῆς νεκρῆς καὶ ἀναθέτει τῆς στήλης τὴν δποίᾳ ἀναγνωρίζει στὴν ὄρθια γυναικεία μορφὴ τοῦ ἀναγλύφου⁶. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ἀρθρου ἀφιερώνεται σὲ δνοματολογικὲς παρατηρήσεις: ὁ Παπαγεωργίου ἐπισημαίνει καταρχὴν ὅτι ἡ σημασία τοῦ εὐδήματος ἔγκειται στὸ ὅτι συνιστᾶ τὴν πρώτη (γιὰ τὴν ἐποχὴ του) ἐπιγραφικὴ μαρτυρία τοῦ δνόματος Μουκασος καὶ στὴ συνέχεια ἀνασκευάζει εὔστοχα τὴ θέση τοῦ Pape ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι ἐλληνικὸ (παραγόμενο ἀπὸ τὸ μυκᾶμαι), θεωρώντας το ὄρθιὰ ὡς ἔνεικὸ συγγενές πρὸς τὰ Μουκας, Μουκια, Μουκιος, Μουκιανός μὲ βάση ἐπιγραφὲς ποὺ γνωρίζει ἀπὸ ἀλλοῦ⁷.

Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 46) Θεσσαλονίκη 1961 215–219. Μὲ βάση τὶς συμπληρώσεις καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ G. Mihailov στὶς *IGBulg* τὰ κείμενα τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἀναγνωστέα ὡς ἔξῆς: α) *Κυρίω Πλούτωνι Αὐρ(ήλιος) Μεστικενθος κὲ Αὐρ(ηλια) Γηπεπυρις Εξβενεος/ γιννή Μουκιανοῦ τοὺς θεοὺς ἀνέθηκαν* Ἰδ β) *Ἀγαθὴ [τύχη] / Με<σ>στριαν[ός--]/ λου ὁ βου[λευτῆς] / καὶ Θεόδο[τος --]/ ου λιθου[ργὸς] / τὸν λέον[τα καὶ τὸν] / βωμὸν ἐκ [τῶν ιδίων] / εύτυχως.* Τὴν πρώτη ἐπιγραφὴν πού φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικό Μουσείο Σερρῶν μετέφερε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι στὶς Σέρρες (στὸ σπίτι του) τὸ 1889 ὁ ύποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας K. Καπέτης.

6. Γιὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ ἀναγλύφου ὁ Παπαγεωργίου παραθέτει τὰ ἔξῆς : “Ἐν τῇ (τῆς 27 ης Ἰουνίου) ἐπιτολῇ αὐτοῦ ὁ φίλος μητροπολίτης γράφει μοι καὶ ὅτι ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ ἀνάγλυφος φέρεται εἰκὼν ἀριστερᾶς μὲν καθημένης νεάνιδος (τῆς Ἀριστοβούλης δῆλα δή), ἡτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς χειρὸς ὑποστηρίζει τὴν κάτω νεύουσαν κεφαλήν, δεξιῷ δὲ ἐστώσης γυναικός (τῆς Μωμοῦ), ἡτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς προσφέρει τῇ Ἀριστοβούλῃ πρᾶγμά τι δυσδιάκριτον ἐκ φθορᾶς”.

7. “Σχεδὸν ὅλης τῆς ἐπιτυμβίας ἐπιγραφῆς ἡ ἀξία, οὐ μικρὰ αὕτη, κεῖται” γράφει ὁ Παπαγεωργίου “ἐν τῷ ὄνόματι Μουκάσον : τὸ ὄνομα νῦν τὸ πρῶτον γνωρίζεται ἐκ λίθου ἀπαξ μόνον ὑπὸ ἀρχιαίου μεμαρτυρημένον συγγραφέως, τὸν ἐκ Τράλλεων λέγω ἴστορικὸν Φλέγοντα ... : ὁ Φλέγων ἐν τῷ ἀποσπάσματι 29, 1 (ἐννοεῖ τῆς ἔκδοσις τοῦ Müller = *FGrHist* 37, 53) μνημονεύει Μούκασον τὸν Ζαικεδένθου πατέρα ἐκ Παροικοπόλεως, ἔκειτο δὲ αὕτη κατά τε τὸν Φλέγοντα καὶ κατ’ ἄλλους ἐν τῇ Σιντικῇ. Τὸ πρᾶγμα ὡς πᾶς ἔκαστος εὐχερῶς κατανοεῖ εἶναι ἀληθῶς διδακτικόν». Στὴν ἐπόμενη παράγραφο ἀφοῦ θέτει τὸ ἐρώτημα ἀν τὸ ὄνομα εἶναι ἐλληνικό, ὅπως δέχεται ὁ Pape στὸ γνωστό του ἔργο *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1863–1870, καταλήγει «Ἐν νῷ ἔχων ἐγὼ ἄμα μὲν τὰ ὄνόματα Μούκιος (*Mucius*) καὶ Μουκία (*Mucia*) ἄμα δὲ τὸ ὄνομα Μούκων καὶ Μούκας (τὸ μὲν

‘Η ἐπιγραφὴ αὐτὴ προέρχεται συνεπῶς ἀπὸ τὸ Νευροκόπι, πρᾶγμα ποὺ ἵσχει καὶ γιὰ τὶς δύο ἄλλες (ἀναθηματικὲς ἐπιγραφὲς) γιὰ τὶς δύοιες κάνει λόγο ὁ Παπαγεωργίου στὸ φύλλο τῆς 4ης Ἰουλίου 1906. Ἀπὸ ποιὸ Νευροκόπι ὅμως; Στὴν πρόσφατη ἔρευνα ὁρισμένοι μελετητές ὑποστηρίζουν γιὰ τὴν πρώτη ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ (= *IGBulg* IV 2343) ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι τοῦ νομοῦ Δράμας⁸, ἀποψή ποὺ δὲν εὔσταθε. Τὸ ὅτι ὁ τόπος προέλευσης καὶ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν εἶναι τὸ παλαιὸ Νευροκόπι (σημερινὸ Gotse Delchev) καὶ ὅτι ἀνήκουν στὸ *territorium* τῆς Νικόπολης τοῦ Νέστου, ὅπως δικαιολογημένα δέχεται ὁ G. Mihailov γιὰ τὶς δύο ποὺ δημοσιεύει στὸ *corpus* τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βουλγαρίας, προκύπτει καταρχὴν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι ὀνομαζόταν ὡς τὸ 1913 Ζίρνοβιο ὅπότε καὶ μετονομάσθηκε σὲ Κάτω Νευροκόπι ἀπὸ τοὺς “Ἐλληνες τοῦ Νευροκοπίου οἱ ὅποιοι μετὰ τὴ συνθῆκη τοῦ Βουκουρεστίου ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς προγονικές τους ἐστίες καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ αὐτό⁹. Τὴν πιὸ ἀδιάφευστην ἀπόδειξη δίνει ὅμιως ἡ ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὅποια ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου ἀνακοινώνει στὸν Παπαγεωργίου τὴν εὔρεση τῆς δεύτερης (ἀναθηματικῆς) ἐπιγραφῆς (= *IGBulg* IV 2342) «Ἐγκλείστως ἐπιστέλλω ὑμῖν» γράφει “ἀντίγραφον Ἐλληνικῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ὁ ἀρχιεράτης τοῦ ἀνεγειρομένου ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα ὁμογενοῦς Κοινότητος Κωδωνοστασίου προλαβὼν τοὺς φανατικῶταν Βουλγάρους συναδέλφους αὗτοῦ, καταστρέψαντας ἐκείνην διὰ τοῦ σφυρίου, ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ὁρθογωνίου ἐπιταφίου ἵσως λίθου, μήκους μὲν 1, 30, πλάτους

πάλαι ἥδη ἐγνώσιμα ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν Σερρῶν, τὸ δὲ ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Θεοσαλονίκης γινώσκω ἀνεκδότουν ἔτι μενούσης) οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ τὸ Μουκασσός ὁζίαν ἔχει τὴν αὐτὴν τοῖς νῦν δὴ κατειλεγμένοις ξένοις ὄνόμασιν». Γιὰ τὸ ὄνομα Μουκασσός καὶ τὰ συγγενικά του βλ. λ.χ. *IGBulg* V Index (Nomina virogum et mulierum).

8. Τὸ ζήτημα συζητᾶ τελευταῖα ὁ P. Pilhofer, ὁ. π., τόμ. I 66 σημ. 45 ὁ ὅποιος κλείνει ὑπὲρ τῆς ἀποψῆς ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Φαλακροῦ ὅρους, τῶν βιορέων δηλ.. συνόρων τῆς ἀποικίας τῶν Φιλίππων, ἐπειδὴ θεωρεῖ δύσκολο νὰ μεταφέρῃ τὸ παλαιὸ Νευροκόπι στὶς Σέρρες λόγω τῆς μεγάλης ἀπόστασης μεταξὺ Gotse Delchev (παλαιὸ Νευροκόπι) καὶ Σέρρων.

9. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Μητροπολίτης Θεοδώρητος, στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ὅποιου ἀνήκαν καὶ οἱ δύο τόποι, ὅταν ἀναφέρεται στὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι, χρησιμοποιεῖ πάντα τὴν ὀνομασία Ζίρνοβιο· βλ. λ.χ. B. Λασούρδας, ὁ.π. (σημ. 5), 143 ὅπου ἡ ἀπὸ 31ης Ὁκτ. 1904 ἐπιστολὴ τοῦ Μητροπολίτη πρὸς τὸν ἐν Σέρραις ἀρμόδιον στὴν ὅποια ὁ ἰεράρχης κάνει λόγο γιὰ κάποιον Μπλάγο Ίωάννη πρόκριτο τοῦ χωρίου Ζιρνόβου.

δὲ 0, 90 καὶ πάχους 0, 20 (τοῦ μέτρου), κομισθέντος μετὰ καὶ ἄλλων λίθων χάριν τοῦ εἰρημένου Κωδωνοστασίου ἐκ τῶν πρὸ μηνῶν συνεπείᾳ ὁράματος Βουλγάρας χωρικῆς ἐκσκαφέντων ἐρειπίων Βυζαντινοῦ Ναοῦ, λίαν εὐρυχώρου, οὗ τὸ δάπεδον καλύπτεται ἐν μέρει ὑπὸ μωσαϊκῶν τετραγωνιδίων. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ τούτου ἀνεσκάφησαν παρὰ τὸ χωρίον Ἰσσαρολίκι, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἐντεῦθεν μὲν 1 1/2 ὥρας, ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὅχθης τοῦ Νέστου 1/2 ὥρας. Τὰ ἀνωτέρω ἐπληροφορήθην ἐξ αὐτοπτῶν ὁμογενῶν ἐνταῦθα, οἵτινες τὸ μὲν περιεργίας, τὸ δὲ εὐλαβείας χάριν μετέβησαν ἐκεῖσε, ἐπιπροσθέντων ὅτι ἐπὶ τίνος πλακός, κεχωσμένης ἐπὶ τῆς γῆς, ἀναγινώσκεται καὶ ἡ λέξις *KOIMHTHPION*»¹⁰.

Μέ βάση τὰ παραπάνω γίνονται ἐπίσιμης καλύτερα κατανοητὲς ὅχι μόνο ἡ ἔκφραση τοῦ Παπαγεωργίου “τῆς ἐν τῇ Μαιδικῇ ὑπὸ τῷ Ὁρβήλῳ ὅρει καὶ παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν κεψένης κωμοπόλεως Νευροκόπου ἢ Νευροκοπίου” τοῦ ἀριθμοῦ τῆς 4ης Ιουλίου τοῦ 1906 ἀλλὰ καὶ ἡ πληροφορία τοῦ καταλόγου τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὅτι ἡ ἐπιτύμβια στήλη μὲ τὸν ἀρ. 3319 (= *IG II/ III* ² 10770) προέρχεται ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου: εἶναι προφανές ὅτι μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀφοῦ ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι τὸ δοποῖο εἶχε καταλάβει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1912–1913¹¹, τὴ μετέφερε ἀρχικὰ στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἔνα χρόνο ἀργότερα στὴν Ἀθήνα.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παντελῆς Μ. Νίγδελης

10. Βλ. Π. Ν. Παπαγεωργίου, «Νευροκόπου ἐπιγραφαί», Ἀλήθεια φύλ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1. Περιέργως στὸ λῆμα τῆς *IGBulg* 2342 δὲν ἀναφέρονται ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα γιὰ τὶς συνθῆκες καὶ κυρίως τὸν τόπο προέλευσης τῆς ἐπιγραφῆς, πρᾶγμα ποὺ θὰ καθιστοῦσε περιττὴ ὁποιαδήποτε σχετικὴ συζήτηση καὶ γιὰ τὴν ἄλλη “ἐκ Νευροκόπου” ἐπιγραφὴ. (βλ. παραπάνω σημ.5). Ἡ ἀναφερόμενη στὴν ἐπιστολὴ ἐπιγραφὴ μὲ τὴ λέξι ικανητήριων δὲν περιλαμβάνεται στὸ σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βουλγαρίας (περιοχὴ Νικόπολης τοῦ Νέστου) οὔτε στὸ πρόσφατα ἐκδοθὲν συμπλήρωμά τους *IGBulg* V.

11. Γιὰ τὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις τοῦ Νευροκοπίου βλ. Π. Δρανδάκη, *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυροπαιίδεια* τόμ. I, 18, λῆμα *Νευροκόπιον*, σ. 220.

*SUMMARY***FROM NEVROKOPI TO ATHENS. THE EPITAPH *IG II/III*² 10770 AND ITS PROVENANCE**

A funerary inscription decorated with relief and preserved in the Sculpture Collection of the Athens National Museum (inv. no. 3319) was published in *IG II/III*² 10770 as an Attic inscription. The inventory of sculptures of the National Museum records, however, that it had been sent to Athens “from Thessalonike by the Defence Ministry with the document no. 20010/31-7-1914 (from the war booty)”. A study of the newspapers of Thessalonike under Othoman rule has shown that this inscription is neither from Attica nor from Thessalonike, but from Ano Nevrokopi (modern Gotse Delchev). In antiquity, this area belonged to the territory of Nikopolis ad Nestum. The inscription was published for the first time (with corrections and commentary) by the wellknown classicist of Thessalonike Petros N. Papageorgiou in the newspaper *Αλήθεια* in Thessalonike (no. 450, of July 4th, 1906) under the title “*A third inscription from Nevrokopion*”; his edition was based on a copy sent to him by the Metropolite of Nevrokopion Theodoreto. In an earlier article (“Inscription from Nevrokopion”) in the same newspaper (no. 194, September 21st, 1904 he had published two other inscription from the same area, again on the basis of copies sent to him by the metropolite. The latter texts have been included by G. Mihailov in the fourth volume of the corpus of the Greek inscription of Bulgaria (*IGBulg* IV) under the nos. 2342 and 2343 (*SEG XXX* 589), following a notice of Charles Edson who knew of Papageorgiou’s publication. The identification of the third inscription explains the reference in the inventory of sculptures of the National Museum: the Greek army had occupied Ano Nevrokopi during the Greek-Bulgarian war of 1912-13; when it withdrew after the treaty of Bucarest (1913), it brought this inscription first the Thessalonike and one year later to Athens.

Π. Μ. Νίγδελης, Εἰκ. 1